

Põhja-Sakala valla eriplaneering. Lähteseisukohtade ja KSH programmi avalikul väljapanekul esitatud arvamused ning valla seisukoht nende osas. 2023 august.

Arvamus	Seisukoht
1. Maaeluministerium, 28.06.2023 nr 4.1-5/999-1	
Programmi jaotises 1.3.4 „Viljandimaa maakonnaplaneering 2030+“ ja jaotises 1.3.5 „Põhja-Sakala valla üldplaneering“ on kinnitatud, et eriplaneeringu koostamisel lähtutakse maakonnaplaneeringus ning üldplaneeringus rohevõrgustiku, väärtusliku maastiku, väärtusliku metsa ja väärtusliku põllumajandusmaa kohta seatud tingimustest.	Teadmiseks võetud.
Programmi jaotises 2.5.6 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale“ on märgitud, et tuulepargi rajamiseks vajalike pinnasetööde maht sõltub tuulepargi detailsest lahendusest (tuulikute arvust, montaažiplatside paiknemisest, taristust jms), aga ka ala geoloogilistest tingimustest, eeskätt pinnakatte omadustest. Mõju võib pidada oluliseks eeskätt juhul kui mõjutatavaks on väärtuslik põllumajandusmaa. Tuulepargi KSH asukohavaliku etapi aruande koostamisel analüüsitakse eriplaneeringu ala ja väärtuslike põllumajandusmaade kattuvust (lähtuvalt Põhja-Sakala valla üldplaneeringu väärtuslike põllumajandusmaade kaardikihist) ning tuulepargi asukoha eelvaliku tegemisel eelistatakse maa-alasid, millel väärtuslike põllumajandusmaadega kattuvus puudub või on vähene.	Teadmiseks võetud.
Nõustudes eeltooduga lisame, et tähelepanu väärivad ka tootmiseseadmetele juurdepääsude rajamisega seotud mõjud, kui juurdepääsude rajamisega kaasneb põllumajandusmaa, eelkõige väärtusliku põllumajandusmaa, massiivi jagunemine mitmeks väiksemaks massiiviks. Kui see on aga vältimatu, siis ei tohiks jagunemise tulemusena moodustuda alla kahe hektari suurust põllumajandusmaa massiivi.	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
Lisaks soovime rõhutada, et tuulepargi ehitamise käigus eemaldatav huumuskiht/muld tuleks ajada võimalikult kiiresti laiali samas asuvale põllumajandusmaale, sest sellisel viisil saab mulla elustik eeldatavasti kõige vähem kahjustatud.	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
Seoses toimuvate ümberkorraldustega ministeeriumide tööjaotuses palume nimetada tabelis 6 toodud kaasatavate osapoolte ning koostöö tegijate loetellu Maaeluministeriumi asemel Regionaal- ja Põllumajandusministerium.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
2. Transpordiamet, 30.06.2023 nr 7.2-1/23/4684-3	
<p>1. Avalikule teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha ja liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine</p> <p>1.1. Planeeringu detailse lahenduse ülesandeks on muuhulgas liikluskorralduse põhimõtete määramine ning servituutide seadmise ja olemasoleva või kavandatava tee avalikult asutatavaks teeks määramise vajaduse märkimine. Asukoha eelvaliku tegemisel tuleb analüüsida olemasoleva teedevõrgustiku piisavust juurdepääsude tagamisel, määrata planeeringualal perspektiivsete kohalike teede üldised asukohad ja nende ristumiskohad riigiteedega ning ümberehitatavad riigitee lõigud või ristmikud (nende olemasolul).</p>	Teadmiseks võetud. Tõenäoliselt ei soovita volikogu otsusega seada konkreetset marsruuti tuulepargi ehitamiseks. Seisukohta analüüsitakse ning analüüsist ja koostööst lähtuvalt esitatakse lahendus.

Arvamus	Seisukoht
<p>Riigiteede kolm põhiliiki on põhi-, tugi- ja kõrvalmaantee millel igaühel on oma funktsioon. Funktsioonid on leitavad majandus- ja taristuministri 25.06.2015 määrusest nr 72 „Riigiteede liigid ja riigiteede nimekiri“(https://www.riigiteataja.ee/akt/128062015003?leiaKehtiv). Igal riigiteel on lisaks liigile olemas tee klass, mis on liiklussageduse alusel määratav maantee tehnilist taset iseloomustav tunnus. Tee klassid on toodud majandus- ja taristuministri 05.08.2015 määruse nr 106 „Tee projekteerimise normid“ lisas „Maanteede projekteerimisnormid“ (edaspidi normid). Lähtudes normidest on nõuded kohaliku teedevõrgu ühendamiseks riigiteedega klasside kaupa erinevad, riigiteega ristumiskohtade arv on normidega piiratud.</p>	
<p>1.2. Teeme ettepaneku määrata riigiteede liikluskorralduse ja ümberehituse vajadus seoses eriveostega ja ehitusaegsete veostega.</p>	
<p>1.3. Palume arvestada, et Transpordiamet ei võta arendustegevuse vajadustest tingitud uute teelõikude rajamise ja riigiteede ümberehitamise kohustust kui riigiteede võrgustiku arengu seisukohalt selleks vajadus puudub.</p>	<p>Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.</p>
<p>2. Planeeringuala kruntide hoonestusala ja ehitusõiguse määramine 2.1. Elektri- ja tuuleparkide kavandamisel arvestada, et elektri- ja tuuleparkide kasutatavatele teedele sõltumata nende funktsioonist, liigist, klassist ja lubatud sõidukiirusest paikneda lähemal kui $1,5x(H+D)$ (sealjuures H = tuuliku masti kõrgus ja D = rootori e. tiiviku diameeter). Väikese kasutusega (alla 100 auto/ööpäevas) avalikult kasutatavate teede puhul võib põhjendatud juhtudel riskianalüüsile tuginedes ja teomaniku nõusolekul lubada planeeringus elektri- ja tuuleparkide teele lähemale, kuid mitte lähemale kui tuuliku kogukõrgus $(H + 0,5D)$.</p>	<p>Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.</p>
<p>3. Tehnovõrkude ja -rajatiste võimaliku asukoha määramine 3.1. Palume arvestada, et üldjuhul ei ole võimalik juhtida arendusalade sademevett riigitee kraavidesse. See on võimalik vaid põhjendatud juhtudel koostöös Transpordiametiga.</p>	<p>Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.</p>
<p>3.2. Planeeringus vältida tehnovõrkude kavandamist riigitee alusele maale. Riigitee alune maa on riigitee rajatise teenindamiseks ning nõusoleku seda maad kasutada saab Transpordiamet anda vaba ruumi olemasolul. Tehnovõrgu paigaldust tuleb hinnata igakordselt suuremas täpsusastmes geodeetilise alusplaani olemasolul ja menetleda seda kas läbi projekteerimistingimuste või detailplaneeringu.</p>	<p>Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.</p>
<p>4. Ettepanekud lähteseisukohtadele ja KSH programmile Transpordiamet on seisukohal, et lähteseisukohad ja KSH programm on üldjuhul asjakohane ja piisav. Siiski palume täiendada lähteseisukohtade ja KSH dokumentatsiooni lk 20 p 2.4.5, „Riigikaitse jm tehnilised piirangud“ osas, mis väidab: „/.../puuduvad</p>	<p>Teadmiseks võetud, edasise töö käigus, kui on selgunud täpsemad andmed tehakse täiendavat koostööd.</p>

Arvamus	Seisukoht
<p>teadaolevad lennunduslikud piirangud.“ Planeeringuala ei kattu ühegi lennuvälja ega selle lähiümbruse piirangupindade või kaitsevööndiga, kuid võimalikke mõjusid lennuohutusele on vajalik igakülgset hinnata. Palume lähtudes lennundusseadusest teha koostööd Transpordiameti lennundusteenistusega, kes hindab iga planeeringut eraldi, võttes arvesse rajada soovitavate tuulegeneraatorite arvu, kõrgust, täpset asukohta. Tuulegeneraatorite puhul mängib lennuohutuse osas rolli nii (füüsilise) aeronavigatsioonilise takistuse aspekt kui ka olenevalt kõrgusest turbulents, mille tõttu on õhuruumi kasutajatel vajalik hoida ohutut distantsi.</p>	
<p>Palume kohalikul omavalitsusel planeeringuala asukoha valikul ettepanekutega arvestada ja teha planeeringu koostamise protsessis sisulist koostööd Transpordiametiga. Ettepanekute mitteametist palume sisuliselt põhjendada.</p>	Teadmiseks võetud.
<p>Oleme valmis vajadusel selgitama ja täpsustama käesoleva kirjaga esitatud ettepanekuid ning koostöös välja töötama kohakeskselt sobivaimaid lahendusi. Küsimuste korral palume pöörduda kirja koostaja poole kelle nimi on toodud allpool.</p>	Teadmiseks võetud.
<p>3. Maa-amet, 10.07.2023 nr 6-3/23/9377-2</p>	
<p>Eriplaneeringuala ja potentsiaalne tuulepargiala kattuvad osaliselt Soosaare turbamaardlaga (registrikaart nr 116). KSH programmis on kattumine maardlaga kirjeldatud. KSH programmis on viidatud MaaPS § 14 lõikele 21, mille kohaselt võib Kliimaministeerium või Vabariigi Valitsuse volitatud asutus lubada taastuenergia ehitise ehitamist turbamaardla alal, mis ei ole kantud kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja ja mille kohta ei ole kehtivat kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu luba ning ei ole esitatud kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu loa taotlust. Soosaare turbamaardla puhul on tegu keskkonnaministri määruse nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekiri“ lisas 2 (kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekiri) märgitud alaga. Potentsiaalsel tuulepargialal ei ole kehtivat kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu luba ning ei ole esitatud kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu loa taotlust. Turba plokkide paksus kokku on 2,12 m. Lisame, et maardla ala suhtes kooskõlastuse või loa andmisel analüüsitakse, kas taastuenergia ehitise ehitamine halvendab olemasolevat olukorda maavarale juurdepääsu ja kaevandamisväärsuse osas. Kui halvendab, siis arvestatakse kooskõlastuse või loa andmisel MaaPS § 14 lõikes 21 sätestatud. KSH programmi peatükis 2.4.3 Maardlad on kirjeldatud (tsiteerin): „Tuginedes Maa-ameti seisukohale, siis kaevandamiseks sobivatel turbaaladel saab kavandada ehitisi aladele, kus vähelagunenud ja hästilagunenud turba plokkide paksus kokku on kuni 2 meetrit ja kui selline ala</p>	Teadmiseks võetud.

Arvamus	Seisukoht
<p>ei asu mäeeraldise läheduses. Sellistes kohtades olemasolev olukord ei halvene“ ning peatükis 2.5.11 Mõju maavaravarudele on toodud (tsiteerin): „Eriplaneeringuala kattub maardla aladega, seega ei saa välistada ka olulist mõju maavaravarule. KSH käigus hinnatakse maavaravaru kaevandamisväärsena säilimist eksperthinnanguna lähtudes sealjuures pädeva asutuse seisukohtadest“. Maa-amet nõustub kirjeldatuga.</p> <p>Potentsiaalne tuulepargiala asub Soosaare turbamaardla servaalal. Lisaks asuvad maardlaga kattuv alal maaparandussüsteemid, üle 10 km² valgalaga Soosaare kraav ja Käparumbi peakraav ning nende piiranguvööndid. Eeltoodust tulenevalt ei ole alust arvata, et tuulepargi ja sellega seonduva taristu rajamine halvendaks maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu osas olemasolevat olukorda.</p>	
<p>Seoses Vabariigi Valitsuse seaduse muutmisega (redaktsiooni jõustumine 01.07.2023) on ministereid ümber korraldatud, seega palume KSH programmi tabelis 6 olevaid andmeid järgmistes menetluse etappides täpsustada. Seejuures märgime, et keskkonnaregistri maardlate nimistu on nüüdseks asendunud maavarade registriga.</p>	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
<p>Palume planeeringu jooniste koostamisel kasutada maavarade registris arvel olevate maardlate ja mäeeraldiste teenindusmaade piire. Ajakohaste andmete saamiseks on võimalus kasutada WFSteenust aadressil https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad?service=WFS&version=1.1.0&request=GetCapabilities või laadida andmed alla aadressilt Maavarade registri andmete allalaadimine Geoportaal Maaamet (maaamet.ee). Plaanidele palume lisada info, mis kuupäeva seisuga maardlate ja mäeeraldiste andmeid on kasutatud.</p>	Teadmiseks võetud.
<p>Maa-amet nõustub ajavahemikul 26.06.2023-25.07.2023 avalikul väljapanekul olnud Põhja-Sakala valla Unakvere küla eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) programmiga.</p>	Teadmiseks võetud.
<p>Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu edasise menetlemisega. Reformimata riigimaade ja maaüksuste, mille volitatud asutus on Maa-amet, osas annab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringule seisukoha Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.</p>	Teadmiseks võetud.
4. Põllumajandus- ja Toiduamet, 13.07.2023 reg nr 6.2-1/5282-1	
<p>Unakvere külas välja valitud alal paiknevad Särgla TTP628 (MS kood 6113280020010/001;3102020020060/001), Unakvere (6113310020020/001; 6113310020014/001;6113310020010/001; 6113160011280/002) ja Soosaare (TTP-479) (MS kood 6113310020010;6113160011280/001) maaparandusehitised. Planeeringuala läbivad riigi poolt korras hoitav ühiseesvool (riigieesvool) Käparumbi peakraav (MS kood 6113310020000/001) ja Unakvere (6113310020010/001) maaparandusehitise eesvool. Planeeringuala piiril asub Unakvere</p>	Teadmiseks võetud.

Põhja-Sakala valla eriplaneering. Lähteseisukohtade ja KSH programmi avalikul väljapanekul esitatud arvamused ning valla seisukoht nende osas. 2023 august.

Arvamus	Seisukoht
(MSkood 6113310020020/001) maaparandusehitise eesvool. Maaparandussüsteemi eesvoolude kaitsevööndis on kinnisasjade kasutamine kitsendatud (MaaParS § 48). Ajakohased kaardandmed maaparandussüsteemide, eesvoolude ja riigieesvoolude kohta on saadaval Põllumajandus- ja Toiduameti Spectrum Spatial Analyst maaparanduse kaardirakendusest.	
Eriplaneeringu alal paikneb MAK meetme raames rekonstrueeritud maaparandusehitis Soosaare (TTP-479) (MS kood 6113310020010/002), rekonstrueeritud 2020.a. Maaeluministri 29.07.2015 kinnitatud Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu investeeringutoetuse määruse nr 76 (MAK meede 4.3.2) § 19 lg 1 ja 2 alusel on toetuse saaja kohustatud säilitama ja sihipäraselt kasutama toetuse eest soetatud investeeringuobjekti vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetuse osa väljamaksmist.	Teadmiseks võetud.
PTA nõustub dokumendis „Põhja-Sakala valla Unakvere küla eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja KSH programm“ toodud seisukohtadega maaparandussüsteemide osas. Eriplaneeringu järgmises etapis maaparandussüsteemidele elektriuulikute ja neid teenindava taristu kavandamiseks on PTA-l järgmised tingimused: 1. Maaparandussüsteemile ehitiste kavandamisel tuleb rajatiste asukohad valida selliselt, et nad ei takistaks maaparandussüsteemi toimimist. Kavandatav ehitis ei tohi takistada ega kahjustada maaparandussüsteemi toimimist lisaks oma kinnisasjale ka naaberkinnisasjal (MaaParS § 44 lg 3; § 47 lg 1,2,3).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
2. Maaparandussüsteemi eesvoolu kaitsevööndisse ehitiste kavandamisel tuleb hoiduda tegevustest, mis võivad kahjustada eesvoolu ja sellel paiknevat rajatist, takistada selle nõuetekohast toimimist või maaparandushoiutöö tegemist (MaaParS § 48 lg 2 ja 11).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
3. Kaabli ristumisel eesvoolu või kuivenduskraaviga projekteerida kaabel 1,0 m allapoole kraavi põhja ja näha ette kaablikaitse meetmed.	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
4. Ehitustööde käigus rikutud maaparandussüsteemi rajatised (eesvoolud, kuivenduskraavid, teed, truubid) tuleb taastada (MaaParS § 44 lg 3).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
5. Kui projektlahendus ei võimalda maaparandussüsteemi toimimist, tuleb maaparandussüsteem ümber ehitada. Selleks võtta maaparandussüsteemi projekteerimistingimused PTA-lt (MaaParS § 50 lg 5 ja § 12).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
6. Uurimisel ja projekteerimisel kaasata MATER spetsialist (MaaParS § 50 lg 5, § 36 lg 2).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
7. Rekonstrueerimistööd tuleb teha enne planeeringuala ehitistele ehitusloa väljastamist (MaaParS § 50 lg 5).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
8. Enne kohustusliku perioodi lõppu (5 a) MAK meetme alale projekteerimine tuleb kooskõlastada PRIA-ga.	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.

<i>Arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
9. Ehitusluba esitada PTA-le kooskõlastamiseks (MaaParS § 50 lg 1).	Teadmiseks võetud, tõenäoliselt lisatakse seisukoht planeeringu eelnõusse.
5. Keskkonnaamet, 14.07.2023 nr 6-5/23/4019-3	
<p>Keskkonnaamet on avalikule väljapanekule suunatud materjalidega tutvunud ning esitab oma pädevusvaldkonnast lähtudes järgmised märkused ja ettepanekud:</p> <p>1. Dokumendi lk 7 kohaselt koostatakse Põhja-Sakala valla eriplaneeringu asukoha eelvalik sellise täpsusega, et ei oleks vajadust teha täiendavalt detailse osa planeerimist. Seevastu dokumendi lk 28 viidatakse siiski nii taimestiku kui linnustiku osas planeeringu detailse lahenduse faasile. Palume dokumendi vastavad osad viia sisuliselt kooskõlla. Järgnevates kommentaarides eeldab Keskkonnaamet, et eriplaneeringu detailse lahenduse etappi ei kavandata.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti. Selgitame, et kuna eriplaneeringu II etapi valiku osas (projekteerimistingimused või detailne lahendus) teeb otsuse KOV volikogu planeeringu I etapi ja selle KSH alusel, siis ei saa planeeringu lähteseisukohtade etapis olla veendumust, et detailset lahendust ei ole vaja koostada. Projekteerimistingimustega on võimalik tuuleparki kavandada, kui puuduvad välistavad tegurid tuulepargi edasiseks kavandamiseks projekteerimistingimustega. Lähteseisukohtade etapis ei ole teada, kas välistavaid tegureid esineb. Antud eriplaneeringu puhul on võetud eesmärgiks võimalusel detailse lahenduse etappi vältida, kuid selle võimalikkus selgub eriplaneeringu koostamise käigus.</p>
<p>2. Keskkonnaameti hinnangul peab eriplaneeringu asukoha eelvaliku KSH täpsusaste olema erinev, sõltudes sellest, kas see jääbki ainsaks planeerimisetapiks (milles määratakse ka tuulikute ja teenindava taristu ligilähedased asukohad) või järgneb asukohavalikule detailse lahenduse planeerimisetapp. Näiteks peab esimesel juhul olema juba asukoha eelvalikus tagatud planeeringu vastavus KeHJS § 45 lg 2 nõuetele, st peab otsustajal olema veendumus, et Natura 2000 võrgustiku aladele ebasoodne mõju puudub. Olukorras, kus olemasoleva info alusel võib esineda olulisi konflikte, peaksid ka asukoha eelvaliku etapis läbiviidavad (loodus)uuringud olema põhjalikumad, kui planeerimismenetlus piirdub vaid asukoha eelvalikuga. Antud dokumendis kirjeldatud linnustiku esmase uuringu meetodika ega selle läbiviijate kvalifikatsioon ei ole Keskkonnaameti esmasel hinnangul piisav, et viia läbi Natura 2000 võrgustikku kuuluva Parika (või ka Alam-Pedja) linnualaga seonduvat asjakohast hindamist. Leiame, et uuringuid või analüüse, mille abil tõestatakse ebasoodsa mõju puudumist Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele, ei ole võimalik lükata eriplaneeringu kehtestamisele järgnevasse arendusetappidesse.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Selgitame, et antud KSH koostamisel lähtutakse vastavalt läbiviidud riigihankele eraldiseisvalt tellitavatest loodusuuringutest. Uuringud on kavandatud teostada kahe etapiliselt. Esmaste loodusuuringute (teostatakse 2023 kevad-sügis) alusel määratakse täiendavate uuringute vajadus. Kui esmastest uuringutest selgub, et vajalik on täiendavate liigispetsialistide kaasamine, siis seda tehakse lähtudes I etapi uuringute tulemustest. Esmaste uuringute alusel on võimalik ka hinnata, kas nende tulemuste alusel on võimalik välistada ebasoodsad mõjud Natura aladele. Kui see ei ole võimalik, siis otsustatakse kas vajalik on eriplaneeringu edasine menetlus detailse lahenduse etapina või planeeringu I etapi ajakava pikendamine kuni täpsustavate uuringute läbiviimiseni.</p>
<p>3. Lk 29 esitatud nahkhiirte uuringu kirjelduses märgitakse, et „uuringu alusel antakse hinnang, millistel potentsiaalselt sobilikest aladest (või nende osadest) esineb kõrgendatud risk seoses potentsiaalselt suure nahkhiirte arvukusega.“ Samas kirjeldatud kaardianalüüs ja ühekordne transektloendus ei anna kindlasti piisavalt infot tuulikute ning neid teenindava taristu (teed</p>	<p>Selgitame, et antud KSH koostamisel lähtutakse vastavalt läbiviidud riigihankele eraldiseisvalt tellitavatest loodusuuringutest. Uuringud on kavandatud teostada kahe etapiliselt. Esmaste loodusuuringute (teostatakse 2023 kevad-sügis) alusel määratakse täiendavate uuringute vajadus. Seega KSH programmis kirjeldatud</p>

<i>Arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>ja liinid) ligilähedaste asukohtade planeerimiseks ja seega tekib mitte ainult täiendavate uuringute vajadus, vaid ka vastuolu lk 7 püstitatud eesmärkidega.</p>	<p>uuringumetoodika on sobilik esmaste hinnangute andmiseks alal esineda võivata nahkhiirte jaoks oluliste elu- ja toitumispiirkondade kohta. Uuring ei ole kavandatud täpsusastmega, mis välistaks täiendavate uuringute läbiviimise vajadust.</p>
<p>4. Dokumendi lk 27 on märgitud, et olemasoleva teadmise alusel ei ole võimalik välistada ebasoodsat mõju Parika linnualale ja Alam-Pedja linnualale, mistõttu on KSH I etapi aruande koostamisel vajalik Natura eelhindamine. Selgusetuks jääb, miks kavandatakse KSH läbiviimisel Natura eelhindamist korrata, kui KSH programmi faasis juba tuvastati ebasoodsa mõju esinemise võimalikkus. Vastavalt juhendmaterjalidele, millele on dokumendi lk 23 ka viidatud, tuleb juhul kui eelhindamine viitab ebasoodsa mõju võimalikkusele, viia läbi asjakohane hindamine.</p>	<p>Sõnastus parandatakse. Aruande koostamisel on vajalik Parika linnualale ja Alam-Pedja linnuala suhtes Natura asjakohane hindamine.</p>
<p>5. Lk 27 väide „Oluline kasutusaegne mõju taimestikule tuuleparkidel puudub“ ei ole pädev, sest samas viidatud uuring on tehtud USA-s Texases ning selle kohandamine Eestile on küsitav. Küll võib nõustuda, et tuugenite mõju taimestikule ei ole tänaseks teada ja uuringuid napib. Lisaks tuleb teaduskirjastuse MDPI artiklitesse suhtuda sisukriitiliselt, sest tegu n-ö ärikontserniga, mis avaldab teaduse sildi all uuringuid, mille kvaliteet ei vasta teaduskriteeriumitele. Sirvides teaduskirjandust, jääb mujal tehtuist silma uuringuid, mis sunnivad ettevaatlikkusele, nt Hiinast Wang et al. (2023), kust ilmneb mõju mulla veerežiimile, mis mõjutab ka taimestikku. USA-st leiab uuringu, kus täheldati, et tuugenist allatuult muutub taimestik ilmselt tuulekeeriste tõttu. USA-st on ka teada, et tuuleparkidel on lokaalne kliimamõju – piirkond soojeneb, sellele reageerivad ka taimed, mõju on väiksem avamaastikel, suurem metsa ehitatud tuuleparkides.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti. Olulist kasutusaegset mõju taimestikule tuuleparkide puhul senini tuvastatud siiski ei ole ja seega seda ka KSH aruandes ei hinnata.</p>
<p>6. Lk 28 on kirjutatud, et „Kaudsemalt võib ehitustegevus avaldada mõju taimekooslustele läbi veerežiimi või valgustingimuste muutumise.“ Samas tabel 3 sedastab, et paljudel puhkudel on mõju välistatud, mis läheb öelduga vastuollu. Ilmselt on siinkohal silmas peetud ehitusplatsi vahetut lokaalset mõju. Palume täpsustada.</p>	<p>KSH juhtekspert ei näe antud juhul sõnastuste vastuolu. Lõik „Kaudsemalt võib ehitustegevus avaldada mõju taimekooslustele läbi veerežiimi või valgustingimuste muutumise.“ Jätkub selgitustega kui kaugemale võib eri koosluste puhul ehitusaladest mõju ulatuda. Natura hindamise puhul on loodusalade puhul välja toodud ka nende kaugus ning arvestades kaugust ja võimalikku mõju ulatust, siis on ka mõju neile hinnatud välistatuks.</p>
<p>7. Lk 28 on kirjutatud, et „KSH I etapi aruande koostamiseks viiakse läbi esmane linnustiku uuring, mille eesmärgiks on esialgse analüüsi käigus selgunud potentsiaalselt sobilikel aladel täiendada olemasolevaid andmeid, hinnata antud piirkonnas oluliste kaitsealuste linnuliikide toitumisalasid, nende pesitsemist/rännet jne.“ Juhime tähelepanu, et linnuliike ja võimalikke piirkondi on palju, usaldusväärsete andmete kogumist on täpset uuringuplaani teadmata</p>	<p>KSH programmi sõnastust korrigeeritakse. Antud eriplaneeringu puhul on alal üks potentsiaalne tuuleenergia arendamiseks sobiv ala, mille puhul täpsustavaid uuringuid teostatakse.</p>

Arvamus	Seisukoht
<p>võimatu hinnata. Ekspertühma väljatoomine programmi faasis on oluline, et oleks selge, kas vajalikud spetsialistid kõikide kaasnevate mõjude hindamiseks on kaasatud. Lk 40 tabelis 5 „Ekspert konsulteerib vajadusel liigiekspertidega ja paikkonnas tegutsevate ornitoloogidega“ ei ole piisavalt informatiivne, et hinnata linnustiku uuringute läbiviijate pädevust linnustiku uuringute tegemiseks.</p>	<p>Nagu eelnevates vastustes selgitatud, siis loodusuuringud viiakse läbi kaheetapiliselt. Esimese etapi uuringute eesmärk on ühtlasi määrata täpsemate uuringute ja ekspertide kaasamise vajadusi. KSH programmi ekspertgrupp, sh kaastav linnustiku ekspert ja tema pädevus on esitatud tabelis 5.</p>
<p>8. Lk 28–29 on kirjutatud, et „Huvipakkuval potentsiaalsel tuulepargi alal teostatakse külastused (punkt- ja juhuvaatlused, tuvastatakse kaitsealuste liikide pesitsusedukus) pesitsusperioodil varahommikustel aegadel.“ Uuringu teostaja peab strateegilise hindamise programmis esitama uurijate nimed, et oleks võimalik hinnata uuringu eelvaliteeti. Selgusetuks jääb, mis on pesitsusedukuse hindamise eesmärk ehk mis sellest sõltub. Kui eesmärk on hinnata pikaajalist muutust, siis pelgalt asukohavaliku otsustamisel ei ole ühe aasta pesitsusedukus piisavalt informatiivne näitaja</p>	<p>Viidatud lõigu sõnastust korrigeeritakse. Külastuste eesmärk on kaitsealuste liikide võimaliku pesitsemise fikseerimine. Pesitsusedukust eraldi ei uurita. Uuringu meetodikat täpsustati KSH programmis. Linnustiku uuringut teostab Loodusekspert OÜ. Välitöid teostab PhD Ants Tull ja Msc Jaan Grosberg. Uuringut teostav ekspert on kaastatud KSH ekspertgruppi.</p>
<p>9. Lk 22 tuuakse välja, et eriplaneeringuala kattub u 90% ulatuses tsooniga 1, u 75% ulatuses tsooniga 2 ning 100% ulatuses tsooniga 3. Loogiline oleks, et väiksema ulatusega tsooni 1 katvus oleks väiksem kui suurema tsoon 2 oma. Palume üle vaadata.</p>	<p>Andmed on esitatud lähtudes Üle-eestilise maismaalinnustiku analüüsi kaardikihtidest. Parandamise vajadus puudub.</p>
<p>10. Leheküljel 18 märgitud Soosaare maardla plokki 12 on arvel aktiivse reservvaruna, keskmise paksusega 2,12 m, mistõttu ei saa 100% välistada, et tulevikus soovitakse seda kaevandama asuda. Eriplaneeringu ala paikneb ka kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal, mistõttu läheb soovitud tegevus vastuollu maapõueseaduse § 14 lõike 21 punktiga 1. Teised plokid 14 ja 29 on passiivse reservvaruna arvel ning nende kaevandamine on suure tõenäosusega välistatud. Kui aga nimetatud plokki alal tehakse täiendav geoloogiline uuring ja taotletakse passiivse varu ümbernimetamist aktiivseks, siis võidakse siiski ka nende kaevandamiseks esitada taotlus. Palume hindamise käigus teemat analüüsida.</p>	<p>Mõju maavaravarudele hinnatakse lähtudes pädeva asutuse (Maaamet) seisukohtadest. Teemavaldkond on hindamisobjektina välja toodud ptk 2.5.11 ja seda käsitletakse KSH aruandes. Programmi täiendamise vajadus puudub.</p>
<p>11. Tabelis 6 on kaasatavateks märgitud mitmed ministeeriumid, mille nimetus on käesolevaks hetkeks muutunud. Palume kaasajastada.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.</p>
<p>Täiendavalt toome KSH programmi kohta välja tehnilised märkused, mille alusel palume programmi sõnastusi parandada: 1. Lk 5. Samasisulisi taotlusi Põhja-Sakala Vallavalitsusele ettenähtud tähtajaks (24.12.2022) ei laekunud. Silmas on vist peetud teisi samasisulisi.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.</p>
<p>2. Lk 17. Joonis 3, küla kiriapilt on kaardi legendis vale.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.</p>
<p>3. Lk 17. Unakvere küla põhja osa jääb Ordoviitsiumi-Kambriumi põhjaveekogum Lääne-Eesti vesikonnas (seisund: ohustatud) ja Siluri-Ordoviitsiumi Pärnu (seisund: ohustatud) põhjaveekogumite aladele ning lõuna osa jääb Siluri-Ordoviitsiumi põhjaveekogum Devoni kihtide all Lääne-Eesti vesikonnas (seisund: hea), Kesk-AlamDevoni põhjaveekogum Lääne-Eesti</p>	<p>Sõnastus parandatakse. Suurtähtede osas lähtutakse kehtivas õigusaktis olevast kirjapildist https://www.riigiteataja.ee/akt/127062022018</p>

Arvamus	Seisukoht
vesikonnas (seisund: ohustatud), OrdoviitsiumiKambriumi Tartu põhjaveekogum Ida-Eesti vesikonnas (seisund: hea) ja SiluriOrdoviitsiumi põhjaveekogum Ida-Eesti vesikonnas (seisund: hea) põhjaveekogumite aladele. Pikk halva sõnastusega lause, käändelõpud ei ole paigas. Lisaks ei ole vajadust eesti keeles geoloogilisi ajastuid suurtähega kirjutada.	
4. Lk 18. Pinnavee ja põhjavee seisundi interaktiivne kaardi andmete kohaselt Unakvere küla vooluveekogumite koondseisund hea. Peaks olema interaktiivse kaardi, lauses puudub öeldis.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
5. Lk 18. Potentsiaalsele tuulealale jääb kaks vooluveekogu (Soosaare kraav ja Käparumbi peakraav). Kas tuulelal all on mõeldud tuuleparki? Kui nii, siis palun kasutada läbivalt sama terminoloogiat.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
6. Lk 18. Joonis 4. Eriplaneeringu piir on kaardil raskesti jälgitav.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
7. Lk 18. on viidatud joonis 55 – sellist joonist ei ole, palun parandada. Sama lk 19 (joonis 66) ja lk 31 (joonis 100).	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
8. Lk 23. Natura 2000 on üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende ... Linnud on samuti loomad.	Dokumendi koostaja on teadlik, et linnud kuuluvad taksonoomiliselt loomariiki, kuid kuna dokument peab ka tavalugejale olema arusaadav, siis on asjakohastel juhtudel keeleliselt linde ja loomi eristud. Natura 2000 definitsiooni osas oli lähtutud EELIS infolehe vastavast definitsioonist (https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?id=1678265564&state=3;-951956260;est;eelisand;). Vastavalt märkusele korrigeeritakse definitsiooni vastavalt Eesti Entsüklopeedia definitsioonile.
9. Lk. 24 Joonis 9 allkirjas on kaks korda järjest sõna „Alus“.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.
10. Lk 29. Potentsiaalselt kõrge väärtusega elupaikade olulisust täpsustatakse ühekordse transektloendusega käsi- ja automaatdetektoriga nahkhiirte jaoks sobilikel tuulevaiksetel öödel augustikuus pärast sigimisperioodi. Kas august ongi käsitiivaliste loendamiseks parim aeg?	Jah, augustis on nahkhiirte aktiivsus kõrgeim.
11. Lk 29. KSH asukohavaliku etapi aruandes antakse kirjandusallikate põhjal ülevaade ka tuulegeneraatorite võimaliku mõju kohta mets- ja koduloomadele. Kas silmas on peetud kõiki loomi (imetajaid, putukaid, linnud, kahepaiksed, roomajad) või peetakse silmas ainult imetajaid?	Silmas on peetud imetajaid.
12. Lk 30. Tuuleparkide puhul on küll kasutusetaapis võimalik üheskoos nii põllumajanduslik kasutus kui ka energia tootmine, kuid ehitusaluse pinna arvelt toimub potentsiaalselt väärtusliku põllumajandusmaa pindala vähenemine ning killustumine. Märkus: elusloodust silmas pidades ei ole põllumaade killustumine probleem, sest suured põllud pigem pärsivad elurikkust, probleemiks on põllumaa killustumine põllumehele.	Teadmiseks võetud.
13. Lk 33–34. Tabel 4. Sisult lühike, kuid paikneb kahel erineval lehel, mis halvendab arusaamist.	Teadmiseks võetud ja selle alusel täiendatakse dokumenti.

Arvamus	Seisukoht
<p>14. Lk 36. Arvestades antud tuulepargi võimalikku ajalist rajamist, siis on vägagi tõenäoline selleks ajaks täielikult taaskasutatavate tuulikute olemasolu. Sisutühi väide, mis ei tugine faktidel.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Lause eemaldatakse.</p>
<p>6. Kliimaministeerium, 14.07.2023 nr 7-15/23/851-4</p>	
<p>Esitame lähteseisukohtade ja KSH programmi kohta järgmised märkused. 1. Juhime tähelepanu, et alates 01.07.2023 jõustus Vabariigi Valitsuse seaduse muudatus, mille alusel korraldati Keskkonnaministeerium ümber Kliimaministeeriumiks. Seetõttu asendada KSH programmi ptk 4 „Kaasatavad ning koostöö tegijad“ tabelis 6 Keskkonnaministeerium Kliimaministeeriumiga. Tabelis 6 on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kaasamise põhjenduseks märgitud energiapoliitika kujundamine, kuid alates 01.07.2023 kuulub energeetika ning taastuvenergia arendamise kiirendamine Kliimaministeeriumi valitsemisalasse. Samuti märgime, et maakasutuspoliitika ning maa- ja ruumivaldkonna ülesannete täitmine kuulub Vabariigi Valitsuse seaduse muudatuse kohaselt Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse. Kaasata eriplaneeringu menetlusse ka Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, kes annab seisukoha eriplaneeringule reformimata riigimaade ja Maa-ameti volitusel olevate maaüksuste osas, ning kellele esitatakse eriplaneering heakskiitmiseks.</p>	<p>Teadmiseks võetud ja selle alusel korrigeeritakse dokumenti.</p>
<p>2. KSH programmi ptk 2.5.1 „Mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Natura eelhindamine)“ on kirjeldatud Natura eelhindamise etappi ning nimetatud eriplaneeringu alal ja sellega piirneval alal paiknevad Natura alad. Tabelis 3 on kirjeldatud ka võimalikku mõju Natura aladele. Samas on järelalusena märgitud, et hinnangu alusel pole võimalik olemasoleva info ja tuulepargi ala valiku kriteeriumite alusel võimalik vältida ebasoodsat mõju Parika linnualale (EE0080573) ja Alam-Pedja linnualale (EE0080374), mistõttu on KSH I etapi aruande koostamisel vajalik Natura eelhindamine. Kui Natura eelhindamise käigus pole võimalik ebasoodsat mõju linnuala(de)le endiselt välistada, on vajalik ka Natura asjakohane hindamine. Selgitada, miks tuleb teha I etapi aruande koostamisel Natura eelhindamine, mitte kohe Natura asjakohane hindamine, kui on leitud, et ei ole võimalik välistada ebasoodsat mõju kahele linnualale. Kas KSH programmis esitatud hinnangu näol ei ole juba tegemist Natura eelhindamisega?</p>	<p>Sõnastus korrigeeritakse. Natura eelhindamist korrata ei ole vaja. Parika ja Alam-Pedja linnuala suhtes tuleb läbi viia Natura asjakohane hindamine.</p>
<p>3. Eriplaneeringu lähteseisukohtades on märgitud, et Põhja-Sakala valla eriplaneeringu asukoha eelvalik koostatakse sellise täpsusega, et ei oleks vajadust teha täiendavalt detailse osa planeerimist. Samuti on märgitud, et asukoha valiku staadiumis esitatakse ligilähedased tuulikute ning neid teenindava taristu (teed ja liinid) asukohad. Juhime tähelepanu, et kui soovitakse loobuda eriplaneeringu detailse osa koostamisest ja kavandada tuuleparki edasi projekteerimistingimustega, siis peab I etapi planeeringumenetluses läbi viidud uuringute ja KSH põhjal olema võimalik otsustada eelvalikuala sobivus tuulepargi rajamiseks. KSH tulemuste alusel peab tekkima veendumus, et planeeringu kehtestamisel ei kaasne olulist keskkonnamõju või on</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>

Põhja-Sakala valla eriplaneering. Lähteseisukohtade ja KSH programmi avalikul väljapanekul esitatud arvamused ning valla seisukoht nende osas. 2023 august.

<i>Arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
selgitatud võimalikku negatiivset mõju leevendavad meetmed, ning et planeeringus tuuleenergia tootmiseks määratud alad sobivad selleks põhimõtteliselt. Samuti, kui viiakse läbi Natura hindamine, peab selle järelalusena olema selge, et planeeritava tuulepargiga ei kaasne ebasoodsat mõju Natura 2000 alale ja selle terviklikkusele.	